

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 62 (9746)

1975 чылдың март 15, суббота

1925 чылда үндөйлөттүнгөн.

Өртөз 2 нөп.

1975: БЕШ ЧЫЛДЫҢ ДООЗУКЧУ ЧЫЛЫ

Кыштаглашкынын эң харысалгалыг үези келген. Республиканың чамдык районнарыга сөөлгү хонуктарда чатган хар малчынарның чымыштыг ажил-ижинге немелде бергелерин таварыштырган. Малга бөдүүн чөмөр ам-даа хөйү-биле негеттинип турар. Ол чөмөрни Тес-Хем районун Ак-Чыраада болгаш Бин-Хемин Ак-Хөлде хыргыштан белеткеп ап болур. Бо хүнерде хыргыш белеткелинде республиканың 40 ажыг ажил-агыйлары киржип турар. Кыш дургузунда олар 11,5 муң тонна хыргыш белеткээни болгаш оон 10,5 муң тонназын сөөртүп алган. Ол үелиг бөдүүн чөмнү ажил-агыйлар ылбырадыр хайындырып, концентраттар-биле холааш, малга берип турар.

Хыргыш белеткелинде республиканың колхоз, совхозтарындан 82 трактор, 42 прессподборщик, 22 комбайн, сизген кезер 27 машина болгаш өске-даа техника амылдап турар, ол ажылда 230 ажыг кижи хаара туттуңган.

«УТКА 25 чыл» совхоз бо ажылды организастыг чорудуп, 710 тонна хыргышты кезип белеткээш, оон 670 тонназын сөөртүп алган. «Тес-Хем», «Ленинчи орук», «Россия», «Найрал», «Сүт-Хөл», «Совет Тыва», «Торгалыг» совхозтар 410—760 тонна чедир хыргыш белеткээни болгаш ажил-агыйларже оон сөөртүлгезин организастыг чорудуп турар.

ХЫЫРГЫЫШ БЕЛЕТКЕЛИН ДҮРГЕДЕДИР

Хыргыш белеткелинде «Ленинчи орук» совхозун механизаторлары эки амылдап турарлар. Ол совхозтан ында 7 трактор, 3 прессподборщик, 1 сараат салыкчызы, 2 комбайн амылдап турар. Механизаторларның чуртталга турар черинде от салыр кижи, тускай повар база бар. Механизаторларның ажил-ижин бүдүргүр. Оларга совхоз директору В. Евтушков, кол агроном И. Тараканов болгаш өске-даа специалистер каш удаа барып, оларның амыр-чуртталгазы, ажил-ижин-биле таныжып, дузаны чедиргенер. Механизаторларның амылдап, чуртталгазы таарымчалыг байдалды «УТКА 25 чыл», «Сукпак» совхозтарының удуртукчулары эки тургускан.

Оон-биле чергелештир чамдык ажил-агыйлар бо үелиг чөмүн белеткелинге кичээнгейни коштаккан. Чижээ, Көлдө ажил-агыйның дуржулга станциязының удуртукчулары боттарының механикаторларына ховар баар аалчылар. Ук ажил эгелээден бээр ачаа чүгле кол агроном Ю. Злыгостев чангыс катап чоруйн. Брек черде амылдап турар кижилерге ыңчаар кичээнгей салып болур бе?

Агаар-бойдустун таарымча чок байдалдарындан эрткен чылын Эрзин районун ажил-агыйлары мал чөмнү белеткээр планын чедир күөстөтпэн, Ынчалла-даа, ол районун «Чаа орук», «Коммунизм орук», «Мөрөн» колхозтары хыргыш белеткээр ажылды чугулап көрбөй, үш ай дургузунда чүгле 100—150 тонна мал чөмүн белеткеп алганы канчап-даа таарымшас. Каа-Хем районда «Бурунгаар» совхоз болгаш «Октябрь 30 чыл» колхоз бо чугула амылга кичээнгейни кошкатканындан бо хүнерге чедир чүгле 200 тонна хыргыш белеткеп алган. Ында амылдап турар техника-даа, механизаторлары-даа саны эвээш. А Кызыл хоорай-Совединиң «Кара-Хаак» совхозу кыш дургузунда чүгле 65 тонна хыргыш белеткээни. Ындыг ажил-агыйже эвес чоруктар «Сүт-Хөл» совхозта болгаш «Х Улуг хурал» колхозта база бар. Ол ажил-агыйларның удуртукчулары, тускай эртемчилери хыргыш белеткелинде амылдап турарларга ховар аалчылар бооп, ийн-чангыс катап четкен. Моон ужурунда ол бригадаларда амылдап турар агрегаттарының күчүзү чедир ажыг-чүлүү майын турар болгаш күш-ажылдың бүдүрүчүлүү чавыс, механизаторларының аш-чөм хандырылгасы үзүктелди бээр, артык кезектер-биле четпес хандыртканын турар чүүлдер бар.

Бөдүүн мал чөмүнү курлавырын апрель төңүзүгө чедир тургузуп алыр сорулга-биле хыргыш белеткеп турар черин дожу эрип, чайындылаваанда күш-ажылды эки организастап, оон темпизин шапкынчыларының чогуур хөмчелерин алыр чугула. Ынчанга ольче «Большевик», «Кара-Хаак», «Сүт-Хөл», «Тыва» совхозтарының, Дуржулга станциязының, Эрзин, Тес-Хем районнарының колхозтарының удуртукчулары кичээнгейни күштерин, артык үе эңне шийтирлиг хөмчелерин алыр негеттинип турар.

Чылыг үе келген. Хүн дурту узап берген. Ынчанга мал чөмнү хыргыштын курлавырын тургузуп, оун четчирин-биле белеткеп, фермаларже сөөртүрүн шалыпкын организастаар херек. Оун ыңчаар чорударына республиканың «Сельхозтехника» каттыжышкыны, «Сельхозтехника» Чалаана салбыры ажил-агыйларга боттук дузаны чедирип, хыргыш белеткелинде амылдап турар комбайннар, тракторларга, автомашиналарга техниктиг хандырылганы чогуур үезинде көргүзери—сонгаралтынмас сорулга болур. Чүгле каш ыңдыг лемент иштин түнелинде малга четчир санныг чөмнү белеткеп, оун кыштан хур ажырып, оон каш төлүм менди камгалан ап, ажил-агыйлар доозукчу чылда алган планын оонадаларын күөсүдип болур аргалыг.

МЕРГЕЖИЛДИГ ТУДУГЖУ

«Кызыл тууг» эгелелинде бригадир П. Купцова удурткан туугулар республиканың Министрлер Чөвүлелиниң бажыңының ортазы каттарының сөөлгү калды туугуп, оон ханазын орту кири сала берген.

Бригаданың коллективин доозукчу чылдың баштайгы айлары — январьның планын 130 хуу, февральдың 106,4 хуу күөстөтпөш, бригадалар аразында налбарган социалистик чарыштын муруну одурунда чоруп турар. Тус-тус туугулар аразында чарышты база түңдүш. Аңаа бирги черин Монгуш Агабанович Ним-оол алган.

— Бир эвес эш Ним-оол-биле чугула-мыр болунарза, оон туугуку төвүзү солуун кижи чүве—деп, бригадир сунелди. Бригадириниң сүмезин бугулар Монгуш Агабанович Ним-оол-биле чугулаштыгыс. Оон чугулааны бола:

— Куземин— туугуку болуру чораян. «Кызыл тууг» эгелелинде 1958 чылдан эгелеп амылдадым. Амгы туугулуан бүүдүн-бүүдүн чуртталга кварталдарындан эгелээш, хөй-ле туугуларга кирипим нелдим.

Квартал планын хуусаа бетинде

СӨЗҮН ЭЭЛЭЭН

Чер болгаш мал амылдың продуктуларын бүдүрерин болгаш белеткээрин көвүдери дөшү көдө ажил-агый амылдагычтарының Бүгү-өндөк социалистик чарыштыг киришпеша, «Көк-Тей» совхозтуң ажил-ишчилери тоску беш чылдың доозукчу чылында белеткен социалистик хуула-гелелерин алган. Күрүнеге эът, сүт садарының чыл планын хуусаа бетинде күөсүдери олар хуулашкан. Эрткен чылдың бирги кварталында күрүнеге 33 тонна сүт садар күрүлгезинден 8 тоннамын амыр дуулашкан. А доозукчу чылдың бирги кварталында көк-тейжилер күрүнеге 35 тонна сүт садар шыныгы, Ийн ай эрткенде ол план 37 тоннамын күөсүтпөгөн. Агаар-бойдустун таарымча чок байдалдары турарда, шийтирлиг малын хүр менди кыш ажырып, ачаа четчир чөмнү белеткээр дөшү совхозтуң ажил-ишчилериниң кызымын амыл халас барбаан. Квартал планын хуусаа бетинде ажык күөсүдериңге сүт-бараан ферманың ажил-ишчилериниң киргизген үзүмү хууу уагү дээрин маааа демдегээр апар. «Ийнтиг сүдү—дылыг»—депир болгай бис. Ынчанга саар иштериниң чогуур район бугулар төтүр чөмөргө бола, оон хөй сүт адымыс. Ынчалга бистик ферманың ишчилери, салыкчылары иштериниң чөмөргө эгелешти амылдаштык кол кичээлгенин угуларын турарында бо чөмүнүн чөмнү адымыс. Чүгө фермалда, совхозта эвес, а республикада сурагалыг Валентина Долганова ажаап турары бугулардың баш салыпта оонаштыр ховукта 900 грамм немелде деңгизин чедип ап турар. А саяныч А. Агабанович амылдаштык бугуларга чөмүнү 814 грамм немелде ийип турар. Кадарыч П. Гускович амылдаштык бугулар ховукта 1,08 кг немелде деңгизин ап турар.

Күрүнеге эът саарының квартал планын ийн ай дургузунда ажык күөсүтпөгөн. Квартал төңүзүгө чедир 12 тонна эътти күрүнеге немей салар бис. В. ГАВРИЛОВА, совхозтуң кол зоотехник.

№ 14, 15, 16 школаларның, хлеб, пиво заводтарының, урулгар садарының, «Кызыл» гостиницаның, төптүчүн одалга черлериниң болгаш өске-даа кол-кол туугу объектилеринге кириштин—деп чугулааш, Монгуш Ним-оол дерт кыш бажыңың кырында чаньында деп көстүп турар чуртталгы кварталдарын, тутнагы урулгар албан черлерин болгаш өске-даа бажыңарыны хөй-биле айтып көргүстү.

Мурнакчы туугуку үшүк разрядтың дашчызы болгаш чазаныңчызы. Болуңуң күмүң, туугуку билин шөпөл, эрткен төдарадыкчы чылда туугулар маргылазынга кирип, ачаа ийги черин ап, эртектегиле белеткеп шаңктанган. Ним-оол эң амыл дөшү эгелелин Хүндүлөл самбыразынга каш удаа кирген. Хүндүлөл бижиктерин болгаш эртектегилерин, аша шаңканын хөй каттап алган. Ол ам доозукчу чылды күш-ажылың чөмүнүнүң эрттирер дөшү бедиткен хуулашканы алгаш, улам сорунтуп амылдап турар. ЧУРУНТА: М. А. Ним-оол амыл үезинде, А. СОДУНАМНЫҢ фотосу.

Шаңналды тывыскан

«Торгалыг» совхозтуң Чаа-Суур салбырының Сапаа Мээдир-оола удурткан трактор заводу эрткен чылдың мал чөмнү белеткээр планын 120 хуу күөстөтпөш. СЭКП обкомунун Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң облпрофчөвүлели, ВЛКСМ об-

комунуң I-н чергезин дипломнуң база 400 рубль-биле шаңктанган. Ол шаңгалды совхозтуң механизаторларының хуулашканы Чаа-Суур райкомунуң даргасы С. Байыр-оол тывыскан. Шаңгал эвено кежигүнериниң сорук кыргар. Бо чылын эвено 1500 тонна сизгенин белеткээр хуулашканы алган. Тракторлар болгаш көдө ажил-агый машиналарының септелгенин март 25-те доозар. Апрель 19-та—коммунист суботник хүнүнде хөй-хөй амылдары кылырын шийтирлээш. Т. САНДАН.

МУРНАКЧЫЛАР БОЛГАШ ЭГЕЛЕКЧИЛЕР

Боттарының хуузуна беш чыл планын болгаш бригадаларының планын оонадаларыны кымын-даа мурун, хуусаа бетинде ботталдырып, республиканың ажил-ишчилеринге үлгер-чижээ көргүзүп турар шалыкчыларының саны улам өзүр апар. Шаң ыңдыг мурунку одурулду кижилерин болгаш чаа чүүлдерин, арга-куралдарынын дилеп, тып турар мурунчыларыны адып көрөтү.

Эртелең чымын Тыва транспорт эгелелиниң автобүдүрүлгелеринде чөмүлдүр бригадаларының бригадалары—Социалистик Күш-ажылдың Маалыгы Юрий Николаевич Зюзян бис Виктор Иванович Решетников, Владимир Григорьевич Сельвинцев бис РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаты Виктор Николаевич Микшев олар аразында чарыштың керээни чырып, ол чылды болгаш беш чыл планын хуусаа бетинде ботталдырып талааны беле эгелештирин кылган. Эрткен чылды болгаш бо чылдың баштайгы ийн айында ук бригадирлерин удуртканы чолаачылар коллективтери оонадаларын ажык күөсүдери шыдаан. Оларның аразында күш-ажылы маргылаштык чөмүнүнүң үрүкчүлүшүн апар.

Териг-Хаяның монгуң суу бүдүрүлгезин коллективтери эрткен чылдың октябрь 18-те Улуг-Октябрьның байырламы күш-ажылы чөмүнүнүң үлгериткенин уткучур, ол чылдың планын оонадаларын хуусаа бетинде күөсүдери талааны беле эгелештирин кылган. Ам ол доозукчу чылды январь-февральда оонадаларын ажык күөсүткөш, дээрлерин одурунда кирген. Совхозтарың бүдүрүгө каттыжышкынының автобазаның коллективин 1975 чылдың январь 13-те солуун ийнчигенин үндүргөн: доозукчу чылдың планын оонадаларын хуусаа бетинде, декабрь 20-де, а беш чылды бүрүн-биле ноябрь 7-ге чедир күөсүдери эвээш. Эрткен ийн айларың көргүзүлгенин бугулар алгаш, ук коллектив боттун берген сөөүне ээ болуп турар.

«Тыва нөдө тууг» трестин автобазаның коллективин база Улуг Тинделгениң 30 чыл болуп оюна күш-ажылы бек киргүзүлгелер ужуражыр, тоску беш чылды 4 чыл оон айдарда бүрүн доозар деп үелиг эгелештирин кылган. Ам ол коллективтин чолаачылары планын оонадаларын чөмүнүн ботталдырып турар. Амгы үеде Тываның авто-транспорт эгелелинде шупту 300 хире чолаачы, септекчи болгаш туугуку хуузуна беш планын күөсүдериңге болгаш бо хүнерде олар 1976—1977 чылдарың үлүгүнө киргизип амылдап турар. Оларның аразында чолаачыларының 10 хире бригадалы бар. Оларга бирги АТБ-ден Ю. Н. Зюзянның, А. А. Шевченконың, ийнги автобүдүрүлгелер Б. Н. Маровтун, Г. Г. Мониттин, үшүк АТБ-ден А. Г. Жлановтун, К. Г. Мазыканын, Минусинск Автобүдүрүлгезинде М. С. Микшевин, Г. Н. Бордровтун болгаш Ю. В. Сукаревтуң удуртканы бригадалар таарыжыр.

Беш чылды хуусааның эрте доозар талааны беле үелиг эгелештирин үндүргө коллективтериниң аразында оуну 4 чыл 5 айларда доозар деп эгелекчи саналды көдүргөн «Тыва даг-туг» комбинатты коммунист Н. Г. Новикова удурткан септеле-механиктериниң бригадалы коллектив, фашист Германияны совет удуштуң тинчээгинде бээр 30 чыл болуп оюна алдар болурун, бо чылдың дерт айларың планын 3,5 айла—апрель 15-те доозар деп ийнчигенин үндүргөн олар бугу дургуладе коммунист А. Н. Кирчанова удурткан слесарь-кнапачылар бригадалы берген сөөүне ээ болуп турар.

Даштыкы информациялар

ДЕЛИ. АКШ Азияны тайынып ылак күөстөргө ажык-биле чөткөзөп турар деп. Тайының болгаш эв-сеткал каттыжышкының Бүгү-өндөк организастыгының секретариатының Делге чараап үндүргөн делегацияда чугулааш. Диего-Гарсия ордулукта шери-далай бөвөлүш түдүк, Ий-лий океанда, малагы Мадра ордулукта базалары кабар-тып турары, нефть бугулар араб чурттары шери күжү-биле корпактар орадала-жышкып, Пекистанга боо-чөп-сөз бөрүн хоорурун соксадыр дугайында АКШ-тың шийтир үндүргени—бо бугу үлгү-дигер Муруну Азияны бажыг түшүтүп, абыр-ондак көк тайбын турарына хөй чедирип, дил кезиниң чурттарының аразында харылааларың чогуулашканы болдурун чыгарып турар деп медел-деп делегация.

ЛИМА. Каттыжык Нациялар Организастыгының үлгүлүк хөгүдөр талааны беле ийн дугулар кол конференциясы Лимада амыттыган. Оон ажы-малаа делегацияны 10 ажыг чурттарының оларның аразында Азияны, Африканы болгаш Латин Американы хөгүдөр орак чурттарының төлөөлүкчелери, СССР-ниң, социалистик өске-даа чурттарың, Экономиктиг Дуулашканы Чөвүлелиниң баш делегацияны өске-даа хөй-хөй организацияларының делегациялары кирип турар.

КАРАКАС. Венесуэланың нефть үлгүлүк национализастаар деп турары чуртун төвүзүңе ол уагү болгаш чугулазын алырга политика талааны беле хамаарышпас чорукту чедип алганын соода ийги болушкун болур. Бодунун президент алырга киргенин соода бирги чылдың түндүгүндө киргизилең.

НЕФТЬ БОЛЗА национал экономиканың үндүзин болуп турар, оортан чоңун чагай чорукта таарыжыр деп ол чугулааш. Оон-биле азы Венесуэланың нефть байлыгы черлерин даштыкы монополиялар араатанып бугу-биле амылдап турарлар. Нефть үлгүлүк национализастаар дугайында доозукчулар үлгүлүк үлгүлүк көрүңүр национал конгресстин кежигүнерин Карлос Андрес Перес кыйгырган.

БОЛГАШ экономика талааны беле хамаарышпас чорукту чедип алыр дөшү демисеге чоңун бугу көмөктерин чангыс өңүтү боорулугу эржегек чугулазын айттаал.

АНКАРА. Турцияның чаа чазан тургузар дугайында Турция Республиканың президентин Ф. Коруткутун далага берген сенатор С. Ирмач чакат тургузар талааны беле ийги сүмөлөжүшкенин дооскан.

МЭН БОЛАН турарың-биле алырга, амгы үеде эң дээр чүве болза эң уагү—уагү-уагү республиканың болгаш чөптүг чоруктуң партияларының кыргыжы-биле коллектив чакаты тургузары болуп деп, чугулажышкынының доозукчуларының соода С. Ирмач меделген. Ынчалла-даа ол талааны беле оон орадалышкынына түндүк чок болган.

ЧАЗАК кризисин амыл эртеринде чаз бир хевириниң дугайың «Миллиет» солуу дыңнаткан, ол чүд дээрге демократия партияның кежигүнеринде болган техниктиг ийнчигениниң түлгөжүчүлүкү болуп турар. ыңчаарга оуну уагү республиканың партия дөткөр бола бугу. Ындыг үндүңге чакат тургузарың орадалышкыны мурунда президент Коруткутун чөмөш-релая алыр апар мен деп С. Ирмач чугулааш.

Эттиң амыктын бедидериниң база оуну удурун улам ыңай сайырагыйшкынының айтырылгычың өөредилге үезинде улуг кичээнгей салган.

СЭКП Төп Комитетиниң, эвилдешкен республикаларың Компартияларың ТН-ларың, СЭКП-ниң крайномнарының болгаш обкомнарының, СССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң харысалгалыг амылдагычлары, СССР-ниң министрлери, сурагыл эртемденер дыңкычларың мурун-га илетмелер кылган.

Көдө ажил-агыйны удурун талааны-биле партия болгаш совет органдарың амылдың дуржулугуң курстарга калба-биле солушкан.

Москва областың амылчы чөмөр депутаттарың черчер Советтериниң ажил-чорудугузы-биле, көдө ажил-агый бүдүрүлгезин специализастаар болгаш контрастаарын боттандырып турарың дуржулугузы-биле, социалистик чарышты организастап болгаш эртемниң чөмүнүнүң мурун-га практиканы ажил-агыйларда негтерип турарың аргалары-биле курстарың дыңкычлары танышкан.

Совет-финлянд чугаалажышкыны

СЭКП ТН-ның Чыгыш секретары Л. И. Брежнев, СЭКП ТН-ның Политбюро кежигүчү, СССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Н. В. Подгорный, СЭКП ТН-ның Политбюро кежигүчү, СССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин, СЭКП ТН-ның Политбюро кежигүчү, СССР-ниң даштык харектер министери А. А. Громыко оларның Финляндия Республиканың Президентин Урхо Калеван Кекконен-биле чугаалажышкыны март 13-те Кремльте үрүлчүлөөн.

Найралдыг болган ажил-херекчи байдалга болган чугаалажышкыны үезинде совет-финляндия харылааларын улам хөгүдөр айтырылгычың болгаш кайы-даа талага сонуурадыг бооп турар чамдык делегей айтырылгычың-даа талааны-биле санал-ооналарын боттук бугу-биле солушкан. (СЭТА).

Апрель 19—коммунист суботник хүнү

СОРУК КИРИШКИН

Апрель 19-та болур В. И. Ленинниң төрүтүңгөн хүнүндө бээр-105 чыл оюнга тураскаткан коммунист суботникке Кызылдың амылчы чоңу улуг сорук киришкени белектерин турар.

«Востоктехмонтаж» трестин көжүп чоруур механизастыгыңа колонназың көмөктөшү—60 хире кижилер тургустунган. 3 бригада—ол хүн дөрт дугаар микрорайонда бажыңарың болгаш өске-даа амылдагы кирер объектилериниң туугуна амылдап. Суботникти уагүтүп штабы кол ийнжер В. С. Шадрин баштап турар. М. ХЕНЧЕ-КАРА.

КУШ-АЖЫЛ БАЙЫРЛАЛЫНГА УТКУШТУР

В. И. Ленинниң төрүтүңгөн хүнүндө бээр 105 чыл болурун аалар кылдыр чаралап апрель 19-та болур коммунист суботникке чөмүнүнүң ужуражыр азы Улуг-Хем районың ажил-ишчилери тодаргай кемчелерин ап эгелээш. Районун суботник эртерер штабын СЭКП райкомунуң ийги секретары И. Ф. Молаков удурткан 7 кижилег кылдыр тургускан Штабың баштайгы организастыг хуулаш чоктаа эртен. Районун ажил-агыйларыңда суботник эртерериниң харысалгалыг штабы база тургустунган.

«Найралыг» совхозта штабың чаналыгы оон директору С. Текева. Коммунист суботникке уткучур болган совхозтуң ажил-ишчилерини хуулашканы механизатор Михаил Дугар-Сурун эс алгаш:

— Бо хүнде эгелээш кывар, чаар материалдарга камналгалыг амылдаш. коммунист суботник байырлалың хуулашканы саналды көдүргөн «Тыва даг-туг» комбинатты коммунист Н. Г. Новикова удурткан септеле-механиктериниң бригадалы коллектив, фашист Германияны совет удуштуң тинчээгинде бээр 30 чыл болуп оюна алдар болурун, бо чылдың дерт айларың планын 3,5 айла—апрель 15-те доозар деп ийнчигенин үндүргөн олар бугу дургуладе коммунист А. Н. Кирчанова удурткан слесарь-кнапачылар бригадалы берген сөөүне ээ болуп турар.

АК-Довуртканы чолаачы эш Туровец бурунгу чылына болуңуң хуузуна беш чыл планын дөрт чылда доозар деп бедиткен хуулашканы алган. Ол бодунуң сөөүн ээлеп шыдаан болгаш ам 1977 чылдың үлүгүн амылдап турар.

Сергей ПЮРБИУ

ТИЛЕЛГЕ ДУГАЙЫНДА БОДАЛ (Тиелелгениң 30 чылынга тураскааткан конкурска)

«Тилелге...» Чүңү мичал ааар чүвөл? Дидимерияң өвүмү чок чагай ады. «Тилелге...» Төөгүдөн айтырар. Дирген келген хаалап шуурган айымында Чалданчака чүрек болгаш өңүк болбас, Чагаалаары ору тыртар чагыны болбас. Октан кортпас, дадай дивес чүрекчиер Окуярының кызыл тугун бедик чаап, Ленинниң демиселче кыйгырымын Иделелиң бұзурелин бүрүн берип, Согушкучоңо чоңку баштал, мурнай басып, Советтерниң чагыргазын догунаткан, Бедик арттың кадыр бертин березинмес, Беден чүвө хаалап орбас шыдамктар Партияның маадир ишче кыйгырымын Бар-ла турган угаан, Казанактар, майгынарга чурттал тура, Кайгамчыктың хоорайлары тудун кылган. II. «Тилелге...» Чүңү мичал ааар чүвөл? Маадирларың аадаржыктан мөңгө йөрөөл. «Тилелге...» шенектиге шедирбестең, Майкытыгга бастырбестең, Чоргаар ады, Сутга дүшпес, өртке кыппас, өлүр тын чок, Сураа чытпес, салгалдарың дамчып эртер, Ада-чурттуң мдык, улуг дайымынга Аар, берге аткаараашкын хунеринде Дивезе-даа Тилелге бистин боор деп

Тыва артарның Кызыл Шеригиң дайынчыларыңа баштай белекке берген айттарыңа шагда-ла чоруткан, олар фронтта четкен хире үе эркенде, ам база шилдик айттарың чыны чорудар, ону халаска алас, өртөн төлөп бөр деп айттышың үнген турган чүе. Кызыл Шериге чорудар айттарың шилди, шилчип алыр чүегаажок. Ильянка суурга эртенниң 8 шак ажып турда-ла, Бүрен сумуаңуң, совет хамааттарың Ильянка комитетиниң төлөөкчилеринде тургустунган комиссия стол артында адуар чери ээлепкен. Айттарың шилчип...

Айттар, шуут адырарыңа, айттың адаага барган, а Бүчин Дагбайкытың бир бузу мугаштай дүргөң багалан каан аргамчыга оражык берген. Кымыктың айт болза мөөн...

Ыдык-Бора

Ол таварыгыңың соода Кежиң кадай адыңның мойнунга бұдуң кадакты багалаан, Ыдык-Бора деп адаан. Ыдык-Бора чайың-даа, кыжың-даа, чызың-даа, кузуң-даа, чангыс өсө-биле чугалаарга, шагда...

Саян сынның мырыңай чүрээнде Хөй-Арт кемде улуг эвес сууржушап чаттыла берген. Ында геологтар, проходчиктер болгаш өрүмнекчилер чурттап, ажыдап турар. Бо черин даглаар болдунуң үнелиң байлаа—даг-дүгүн чүс-чүс чылдар дургузунда шың...

Саян сынның мырыңай чүрээнде Хөй-Арт кемде улуг эвес сууржушап чаттыла берген. Ында геологтар, проходчиктер болгаш өрүмнекчилер чурттап, ажыдап турар. Бо черин даглаар болдунуң үнелиң байлаа—даг-дүгүн чүс-чүс чылдар дургузунда шың...

Саян сынның мырыңай чүрээнде Хөй-Арт кемде улуг эвес сууржушап чаттыла берген. Ында геологтар, проходчиктер болгаш өрүмнекчилер чурттап, ажыдап турар. Бо черин даглаар болдунуң үнелиң байлаа—даг-дүгүн чүс-чүс чылдар дургузунда шың...

Шынап-ла Балгазында туберкулез эмпир санаторий мөңгө поган хадыларың ээм йагмакча турар. Кыжың, чайың-даа коршут лэң бойдуустуң чарып чурумалдык чери орта шилтиңгениң база таварыгга чарып чурумалдык чери орта шилтиңгениң база таварыгга...

Хадылар Аразында Оларга санаторийде уруглар салбырының улуг эстрады П. Клепикова, сол-ла салбырда сестра Т. Чыма, клиниктың лабораторияның лаборанты Г. Чувеева, эмпир район Соваднин депутат М. Момбулай, С. Примак болгаш өскөдөр-даа хамдаржыр. Бо эмпирниң дугайында улуг эмпир Н. Назаров хөй-хөй чыгыс төстөрү сепкил халашкының-биле өскөң орду, Каш-ла чыл бурунгаар чаңгыс...

Хадылар Аразында Оларга санаторийде уруглар салбырының улуг эстрады П. Клепикова, сол-ла салбырда сестра Т. Чыма, клиниктың лабораторияның лаборанты Г. Чувеева, эмпир район Соваднин депутат М. Момбулай, С. Примак болгаш өскөдөр-даа хамдаржыр. Бо эмпирниң дугайында улуг эмпир Н. Назаров хөй-хөй чыгыс төстөрү сепкил халашкының-биле өскөң орду, Каш-ла чыл бурунгаар чаңгыс...

БӨГҮН СПАРТАКИАДА АЖЫТТЫНАР

Ала-чурттуң Улуг дайымынга совет уаустуң Тилелгениң 30 чылынга тураскааткан профессионалдарның VIII кышкы спартакиадазының программасын адуар хаа, коньки, бичиги хоккей маргыдаалары бүгүндүрүлгөсү, албан организациаларыңа, а түңгөй маргыдааларыңа районга база эрткилээн. Аңа күш-ажымчы коллективтерниң хөй-хөй...

Тываның профессионалдарының VIII кышкы спартакиадазының түңгөй ойнары марттың 15—16 хунеринде Кызыга эртер. Аңа киржири-биле районнар, профессионал обкомнарның Ак-Довура болгаш Хову Аксының шилдик командалары келгенер. Шууту 300 ажык спортчулар боттарының спортчу мергежмал көргүзүп, командалы, хууда бири чер дээш чыгыс демсеежирлер.

Спартакиада хаак спортчуң хевирлери: эр, херэжен улуг уластуң, алаади оодар, уругларның эстафеталарыңа, биатлонга, эр, херэжен улуг уластуң ырмакы хемчээлге чармык болур. Спартакиада Хербис даанда хаак базаныңга марттың 15-те, бөгүн 10 шакта байрлаады-биле ажыттынар. В. ОЙДУП.

Аңгырбан болгаш „кара мүн“ Фельетон

Аңгырбан болгаш „кара мүн“ Фельетон Ойтармаз кадай мыңайың мичгалды бергенде, ыргак-сөөктөн дора, ыдың дүвүрчөң чүвө кайла боор. Оң папса-сазы, аак-шылаа бөзин дигри чүвө дег, каңдыктың, чүтлү турар ааар. Ол ам би-а-ла ашаңды куулап амбар-радан эгелзүн, чүлө эрин сү-вүрүңдүр, дымла кылдынар. — Уей! Чокота кара мүн ишлээн болгон, өл-шакка алып, оорга-моитун элбестей берди. Бо-даа ашактың өңө-нениң, кичи кээргээр сепкил кайла боор миңда. Доң баар-ды амбан-дыр ийиң. Аңгырбан ашак аксында суг додур нактап алган чүвө дег, ыдың чыткен, ийи идиңиң бажыңче хөдүртүр кайган алган орган. Оң кадайыңың „кара мүн“ деп чугаазыңың уг-шын билгиң орган, айна-айт оң ам база-ла амданың аң-чөң элдиң дөң алура-ры ол-ла болган. Амдыңыңда ол аңа дорт харын бээр элде эвес. Оң килтерге тас бажы доң докпа-ла. Ол хейде-ле оозун кулбурту суйбагылаан. Дүңн кээжэ аңа ырак кулазы болуң кижи «кылаң кара» оң-пүт келген. Ийи дамканың улаштыр-улаштыр алтарга, чазы чүвөңиң ишти иңдөңиң, тоң дег, хаартыңка куу арны чоорту кызып, дым чөптине-ле берген. Уш дугаар ашакың аңкап, ол ак шуурган хойтпак дег, хөрөп, мактыңың эгелзүн. Коллозтуң хамык машина-техника-ның бажың билгиң кара чангыс кыжың ол апарган. Ылаа база ужуң бар, хат чокта сөгкө бажы кайың шимчөөр. Оң кулазың коллозтуң чок иже-нери, а боду машина-техника мастерскзының эргелекчизи, бичигиңиң чүвө кайла боор. Оң папса-сазы, аак-шылаа бөзин дигри чүвө дег, каңдыктың, чүтлү турар ааар. Ол ам би-а-ла ашаңды куулап амбар-радан эгелзүн, чүлө эрин сү-вүрүңдүр, дымла кылдынар. — Уей! Чокота кара мүн ишлээн болгон, өл-шакка алып, оорга-моитун элбестей берди. Бо-даа ашактың өңө-нениң, кичи кээргээр сепкил кайла боор миңда. Доң баар-ды амбан-дыр ийиң. Аңгырбан ашак аксында суг додур нактап алган чүвө дег, ыдың чыткен, ийи идиңиң бажыңче хөдүртүр кайган алган орган. Оң кадайыңың „кара мүн“ деп чугаазыңың уг-шын билгиң орган, айна-айт оң ам база-ла амданың аң-чөң элдиң дөң алура-ры ол-ла болган. Амдыңыңда ол аңа дорт харын бээр элде эвес. Оң килтерге тас бажы доң докпа-ла. Ол хейде-ле оозун кулбурту суйбагылаан. Дүңн кээжэ аңа ырак кулазы болуң кижи «кылаң кара» оң-пүт келген. Ийи дамканың улаштыр-улаштыр алтарга, чазы чүвөңиң ишти иңдөңиң, тоң дег, хаартыңка куу арны чоорту кызып, дым чөптине-ле берген. Уш дугаар ашакың аңкап, ол ак шуурган хойтпак дег, хөрөп, мактыңың эгелзүн. Коллозтуң хамык машина-техника-ның бажың билгиң кара чангыс кыжың ол апарган. Ылаа база ужуң бар, хат чокта сөгкө бажы кайың шимчөөр. Оң кулазың коллозтуң чок иже-нери, а боду машина-техника мастерскзының эргелекчизи,

Аңгырбан болгаш „кара мүн“ Фельетон Ойтармаз кадай мыңайың мичгалды бергенде, ыргак-сөөктөн дора, ыдың дүвүрчөң чүвө кайла боор. Оң папса-сазы, аак-шылаа бөзин дигри чүвө дег, каңдыктың, чүтлү турар ааар. Ол ам би-а-ла ашаңды куулап амбар-радан эгелзүн, чүлө эрин сү-вүрүңдүр, дымла кылдынар. — Уей! Чокота кара мүн ишлээн болгон, өл-шакка алып, оорга-моитун элбестей берди. Бо-даа ашактың өңө-нениң, кичи кээргээр сепкил кайла боор миңда. Доң баар-ды амбан-дыр ийиң. Аңгырбан ашак аксында суг додур нактап алган чүвө дег, ыдың чыткен, ийи идиңиң бажыңче хөдүртүр кайган алган орган. Оң кадайыңың „кара мүн“ деп чугаазыңың уг-шын билгиң орган, айна-айт оң ам база-ла амданың аң-чөң элдиң дөң алура-ры ол-ла болган. Амдыңыңда ол аңа дорт харын бээр элде эвес. Оң килтерге тас бажы доң докпа-ла. Ол хейде-ле оозун кулбурту суйбагылаан. Дүңн кээжэ аңа ырак кулазы болуң кижи «кылаң кара» оң-пүт келген. Ийи дамканың улаштыр-улаштыр алтарга, чазы чүвөңиң ишти иңдөңиң, тоң дег, хаартыңка куу арны чоорту кызып, дым чөптине-ле берген. Уш дугаар ашакың аңкап, ол ак шуурган хойтпак дег, хөрөп, мактыңың эгелзүн. Коллозтуң хамык машина-техника-ның бажың билгиң кара чангыс кыжың ол апарган. Ылаа база ужуң бар, хат чокта сөгкө бажы кайың шимчөөр. Оң кулазың коллозтуң чок иже-нери, а боду машина-техника мастерскзының эргелекчизи,

Аңгырбан болгаш „кара мүн“ Фельетон Ойтармаз кадай мыңайың мичгалды бергенде, ыргак-сөөктөн дора, ыдың дүвүрчөң чүвө кайла боор. Оң папса-сазы, аак-шылаа бөзин дигри чүвө дег, каңдыктың, чүтлү турар ааар. Ол ам би-а-ла ашаңды куулап амбар-радан эгелзүн, чүлө эрин сү-вүрүңдүр, дымла кылдынар. — Уей! Чокота кара мүн ишлээн болгон, өл-шакка алып, оорга-моитун элбестей берди. Бо-даа ашактың өңө-нениң, кичи кээргээр сепкил кайла боор миңда. Доң баар-ды амбан-дыр ийиң. Аңгырбан ашак аксында суг додур нактап алган чүвө дег, ыдың чыткен, ийи идиңиң бажыңче хөдүртүр кайган алган орган. Оң кадайыңың „кара мүн“ деп чугаазыңың уг-шын билгиң орган, айна-айт оң ам база-ла амданың аң-чөң элдиң дөң алура-ры ол-ла болган. Амдыңыңда ол аңа дорт харын бээр элде эвес. Оң килтерге тас бажы доң докпа-ла. Ол хейде-ле оозун кулбурту суйбагылаан. Дүңн кээжэ аңа ырак кулазы болуң кижи «кылаң кара» оң-пүт келген. Ийи дамканың улаштыр-улаштыр алтарга, чазы чүвөңиң ишти иңдөңиң, тоң дег, хаартыңка куу арны чоорту кызып, дым чөптине-ле берген. Уш дугаар ашакың аңкап, ол ак шуурган хойтпак дег, хөрөп, мактыңың эгелзүн. Коллозтуң хамык машина-техника-ның бажың билгиң кара чангыс кыжың ол апарган. Ылаа база ужуң бар, хат чокта сөгкө бажы кайың шимчөөр. Оң кулазың коллозтуң чок иже-нери, а боду машина-техника мастерскзының эргелекчизи,

РЕДАКЦИЈАНЫҢ АДРЕЗИ: Тиражи 16455. ЧАГЫҢ № 125. СОЛУҢ НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР. Редактор В. С. ШАРАВИИ. КИНОТЕАТРЛАРГА

«Ой, ол чүу дээрин ол боор, огузу, адымыңы Кызыл Шеригиңе өртү тур ышакың чүе. Мөөң адым дугаиңа мичар бижи каанар!» дөң, кадай дымнаар бөжин хонну чок болду. Айттарың чедирер кижилерниң адап эгелдди. — Бүрениң мөге Чула, Ажыктың мөге Маня, Соитун Салчак Увалтур, Адыгының Биче Лакпа, Бүрен-Бай-Хаактың Магай Дамба. Айттарың кожуң төвүңгө киирбес, шуут-ла Кызылга чедир дээрин комиссия шилтирелзүн. Казаның аксын ажыдып-кан. Бир-ле дугаиңады Ыдык-Бора үе халаап, өөрү башта чөптөргө, оон ыдың чөп ол-бо тазалыңче күн чалгыны ышак чаттыла берген, ууң кууруң колдуң үңгөш, чытган аржымың ышак, эстеп бар чоран. Кезик кадай хуңда суаң Ыдык-Бораның база өске айттарың соонче чалгың, айттарың менди-чаагай чедериң, ак стү дег, сеткил-биле күзөп турган чүе. Салчак ТАМБА.

ДЫШТАНЫР ХҮННЕРДЕ

МАРТ 15—16-да: Республиканың хөгжүм-ши театрыңа Н. Островскийниң «Беспряданна» деп шилди 19 шак 30 миңутала эгелээр. Н. Гастело аттыг Култура паркында теннис, билиндер залдары болгаш хаак базаны эртенниң 10 шактан эгелээр. Ажыктың спорт залыңа школачылар аразында бири чер дээш хостуң хурхеке маргылаа. Эгелээр март 15-те 16 шакта, март 16-да 13 шакта. МАРТ 16-да: Политиктиң чырымышың бажыңыңа делегей байдалың дугайында лекцияны СССР-ниң журналист Эвилелиң Кежигү В. В. Салишиң помчуур. Эгелээр 12 шакта. Парк кымыңга сепке кыш үлестен 14 шакта эгелээр. «Хуреш» стадионга мичгал хоккей селовуңуң хаалазы 11 шакта эгелээр. Политиктиң спорт залыңа хоорайың өөрелдеге черлериниң аразында баскетбол талазы-биле түңгөй ойнаар эртенниң 10 шактан эгелээр.

«Бөгүн» «Тувинская» «ПРАВДА» «Апрель 19 — коммунисттик субботник». Чер-черден информация. «Организация болгаш кижиздик бугайың». Тыва туду престик мастерлерниң туралың дугайында А. Бонниниң чүтүлү. «Редакцияга чагаалар». Номчукчулар чагааларыңдан арын. «Советхуңуң миллион-миллион оругазы». «Сукпак» советхуңуң хол зоотехники А. Грудништың чүтүлү. «Херек-даа керектиң берген-дыр». В. Эраковтуң фельетону. Даштымың болгаш спорт медаллери.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ МАРТ 15-ТЕ МОСКВАДАН 9.00—Дамчыдыгалар программасы. 9.05—Ырларчымыс болгаш танчыларчымыс силерге. Ойду. 9.30—«Чурчугуң дугайында расказтар». «Микеланджело». 10.20—«Дыштангыла шактарында». Свердловскиден дамчыдыла. 11.10—«Соодадтар чаңгыс катан дагыргаллаар». С. Орловтуң шуудуктери. 11.50—«Ада-желең, силерге!». 12.00—«Ада-желең, силерге!». 12.30—«Эртенги ойна». Музыкалыг программа. Ойду. 13.00—Мультифильм программасы. 13.30—«Кадимкыла». Эртен-нептөрлөккөй программа. 14.00—Сутже шуурамыңың делегей маргылазы. Минскиден дамчыдыла. 14.25—«Болу-даа дег, болбас-даа дег». Ойду. 15.25—«Аймыл чок шынчактың». СССР-ниң ИХМ ГАН аргелелиңиң начальниң мичияңың генерал-майору В. В. Лукьянов дамчыдыла киржиң турар. 15.55—16.05—Чансар. 16.05—«Дайн чылдарыңың тураскаалы». «Балтийн дээр». Уран-чечен фильм. 1-ти сериясы. 17.30—«Уе». Информастыг программа. 18.00—«Киноанорама». 19.30—«М. И. Глинка аттыг квартет ойнап тур». Фильм көпчөт. Ойду. 19.50—«Чурчугуң дугайында расказтар». «Микеланджело». 20.10—ССР Эвилелиңиң күрүңең академиктиң Биче театрыңың фильм-шпильниң баштайгы көргүзү. «Чалым үе-вистик куштары». Автору — И. Друз. 22.50—23.00—Чансар. 23.00—«Уе». Информастыг программа. 23.00—02.00—«Дыштангыла шактарында». Свердловскиден дамчыдыла. ой тавында. Агаарың темпуратуразың дагың районга —0 +5, эрткинаныңа —1, —6 градус соор. Кызыга шокар булуттаар, хэр чагбас. Хаттың күжү ой тавында. Агаарың темпуратуразың 1-3 градус соор.

Агаар Бөгүн республикага шокар булуттаар, дагың районга —0 +5, эрткинаныңа —1, —6 градус соор. Кызыга шокар булуттаар, хэр чагбас. Хаттың күжү ой тавында. Агаарың темпуратуразың 1-3 градус соор. Редактор В. С. ШАРАВИИ.

КИНОТЕАТРЛАРГА МАРТ 15-ТЕ «НАЙЫРА/»: «Чалым чорукка удур каярлаашкың» (1-ти, 2-ти сериялары) 9.45, 12.30, 15.15, 18.00, 20.45 шактарда. «ПИОНЕР»: «Кудай төлдөр» 9.15, 10.55, 14.50, 16.30. «Арыг холадар-биле» 12.35, 18.15. «Даурия» (1-ти, 2-ти сериялары) 20.00 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «Ышакнаанар дугайында роман» 15.00, 17.30, 20.00 шактарда. «ВОСТОК»: «Кыстар сүзүлгө» 15.00, 18.40. «Часкы дичи-рээшктер» 16.50, 20.30 шактарда.

РЕДАКЦИЈАНЫҢ АДРЕЗИ: Тиражи 16455. ЧАГЫҢ № 125. СОЛУҢ НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүдөсүниң Ном үндүрөр чер, полиграфия болгаш ном салдымың талазы-биле аргелелиңиң типографиясы, (Кызыл, Шетиники-Бравченко куудумчу бажың № 1).